

ОСОБИСТІСНА СТРАТЕГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ

Пасічник А.А.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті висвітлено теоретичний аспект вивчення питання особистісної стратегії професійної діяльності майбутніх вихователів ДНЗ; проаналізовано складові особистісної стратегії професійної діяльності майбутніх вихователів ДНЗ: професійні якості, система ціннісних орієнтирів, система професійної підготовки та спрямованості, попередній досвід; розглянуто особистісну стратегію професійної діяльності майбутніх вихователів ДНЗ з двох позицій – атрибуту особистості та атрибуту діяльності.

Ключові слова: стратегія, особистісна стратегія, професійна стратегія, особистісна стратегія професійної діяльності.

Постановка проблеми. Нові реалії сьогодення в нашій державі характеризується посиленням вимог до особистісного та професійного потенціалу підростаючої молоді. У такій ситуації виникає необхідність створення профілю фахівця в новій формації з урахуванням самоцінності особистості в процесі професійної підготовки.

Перша освітня ланка від якої залежить рівень вихованості та освіченості майбутнього покоління є дошкільна освіта. Необхідність змін у системі підготовки педагогічних кадрів для дошкільних навчальних закладів зумовлена багатоваріантністю освітньо-виховних програм, зміною співвідношення суспільного та родинного дошкільного виховання та урізноманітненням його форм.

Успішність та продуктивність вирішення даного питання можливе за умови наявності достатньої кількості кваліфікованих фахівців у системі дошкільної освіти, в яких сформована особистісна стратегія (стратегіальна організація свідомості) діяльності в даному напрямку роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу розглядається за такими тенденціями: Г. Беленької (формування фахової компетентності); І. Бех (визначення професіограми майбутнього фахівця); М. Машовець (особливості підготовки до професійної діяльності); Н. Грама (теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей); А. Залізняка (підготовка до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку); В. Кузьменко (підготовка студентів до роботи з батьками, як складова професійного зростання).

Значний доробок щодо аналізу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти належить дослідникам О. Белікова, О. Лугіна, Г. Куліш, Ю. Косенко, Я. Квасецька, С. Коченчина, Т. Поніманська, Л. Соловійова-Нікітіна та ін. Низка праць ілюструє, що підготовка педагога дошкільного фаху має відповідати на виклики сучасності в сьогоденні зі своєю новітньою специфікою.

У працях С. Максименка, В. Моляка, В. Панока, В. Рибалка, М. Смольсона, Г. Суходольського, Н. Талізїна, В. Шадрикова, Н. Шевченка, Е. Юдина висвітлена проблема формування особистісних стратегій діяльності на психологічному принципі єдності психіки та діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досвід підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти засвідчує, що сучасна система навчання потребує більш глибокого вивчення питання особистісних стратегій професійної діяльності майбутніх фахівців ДНЗ, їх систематизація та класифікація, необхідна розробка системи розвивальних заходів, спрямована на активне, свідоме становлення особистісних стратегій у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ.

Мета статті: дослідити теоретичний аспект особистісної стратегії професійної діяльності майбутніх вихователів ДНЗ; проаналізувати складові особистісної стратегії професійної діяльності майбутніх вихователів ДНЗ.

Виклад основного матеріалу. Успішність професійної діяльності та рівень підготовки майбутніх фахівців залежать не лише від обсягу засвоєних знань і професійних умінь та навичок, а й від чіткого усвідомлення можливостей і перспектив використання цих знань і вмінь на практиці. Первинним виміром якості професійної діяльності майбутнього вихователя є сформованість особистісних стратегій, як механізму регуляції діяльності суб'єкта, що спрямовує мислення й діяльність фахівця на досягнення всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства. Однозначними уявленнями про особистісну стратегію діяльності ніколи не були. З розвитком суспільства вони набували новий зміст.

Психологічний словник В.І. Вайткома трактує стратегію, як загальний план розв'язання завдань, діяльності, поведінки [8]. Зміст цього поняття вчені розглядають по-різному: модель, схема, метод, послідовність процесу, спосіб розв'язання творчого завдання, план або засіб досягнення перемоги чи успіху. Е. Кірхлер і А. Шротт розглядають стратегію як підхід до прийняття рішення у певній проблемі а саме «своєчасна відмова від відомої, успішної стратегії в новій ситуації, якщо вона не обіцяє успіху, і обдумування нових ефективних стратегій. Залежно від таких якостей, як невизначеність, орієнтованість на мету та узагальненість виділяють алгоритмічні та евристичні стратегії рішення проблеми» [12, с. 135]. Зазначене наголошує на використанні евристичної (особистісної) стратегії в ситуації знаходження рішення а ніж простий алгоритмічний підхід.

У постановці та вирішенні проблем з якими зустрічається майбутній фахівець М.А. Холод-

на розглядає такі складові стратегії: адаптивна складова – використання способу діяльності, який був раніше засвоєний фахівцем, або метод проб і помилок; евристична – досягнення поставленої мети за допомогою знаходження нових, ефективних способів діяльності; дослідницька – самостійне формування цілей діяльності, з орієнтацією на аналіз проблемного поля; інноваційна – здатність до створення об'єктивно нових ідей, якісно нових продуктів діяльності; смислопороджуюча – орієнтація на роботу із традиційними смислами, з наступними радикальними змінами рівня розуміння способів діяльності [11].

Вчення В.А. Семиченка відзначає, що особистісна стратегія професійної діяльності складається з двох позицій – атрибут особистості та атрибут діяльності [10]. Закономірності взаємодії таких атрибутів виявляється у стратегіальній організації свідомості (В.О. Моляко), тобто, індивідуалізовано з особистісними детермінантами – установками, знаннями, уміннями та здібностями. Доповнює такий ряд детермінантів метою і цілями вчення С.Д. Максименка «вибираючи мету, необхідно враховувати вимоги середовища. Вибір цілі повинен здійснюватись з урахуванням впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, які динамічно розвиваються і впливають на послідовність досягнення цілей» [5].

Особистісна стратегія професійної діяльності опирається на властивих особистості характерологічних професійних якостях. А. Карпов, визначає професійно важливі якості як індивідуальні властивості суб'єкта діяльності, які необхідні і достатні для реалізації діяльності на нормативно заданому рівні і які позитивно корелюють хоча б з одним (або декількома) її основними параметрами – якістю, продуктивністю, надійністю. Систему професійних якостей утворюють умови, через які зовнішні дії та вимоги до діяльності заломлюються.

Вчені пропонують різні підходи до класифікації професійних якостей якими має володіти фахівець з дошкільної освіти. Є. Панько до таких якостей вихователя відносить: любов до дітей, оптимізм, установку на творчість, психологічну і соціально-психологічну спостережливість, емоційну стійкість емпатію, витримку, великодушність, терпіння.

В. Крутецький поділяє їх на такі групи: дидактичні (доступно і зрозуміло передавати інформацію, викликати інтерес до знань тощо), академічні, перцептивні (здатність проникати у внутрішній світ вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості дитини та її тимчасових психічних станів), мовні (чітко викладати свої думки), організаторські, авторитарні (емоційно-вольовий вплив на колектив вихованців), комунікативні (вміння знайти правильний підхід до дітей) здібності, педагогічна увага (передбачення результатів своїх дій), здатність до розподілу уваги [9].

У працях А. Маркової, зазначено, що педагог має володіти педагогічною спостережливістю, педагогічною ерудицією, педагогічним цілепокладанням, педагогічною інтуїцією, педагогічним мисленням, педагогічною імпровізацією, педагогічним оптимізмом, педагогічним передбаченням [1].

У вченні О. Мороза подано іншу класифікацію якостям майбутнього фахівця дошкільної освіти,

зокрема, це загальногромадянські риси, морально-педагогічні, соціально-перцептивні якості, педагогічні якості (педагогічна спостережливість; педагогічна увага; педагогічний такт; педагогічна інтуїція; володіння педагогічною технікою; професійна працездатність); індивідуально-психологічні особливості, психолого-педагогічні здібності.

У працях В. Бодрова поняття «професійно важливі якості» трактуються: «Уся сукупність психологічних якостей особистості, а також цілий ряд фізичних, антропометричних, фізіологічних характеристик людини, які визначають успішність навчання і реальної діяльності, отримали назву «професійно важливі якості» суб'єкта діяльності. Конкретний перелік цих якостей для кожної діяльності специфічний (за їх складом, за необхідним ступенем вираженості, за характером взаємозв'язку між ними) і визначається за результатами психологічного аналізу діяльності та складання її професіограми і психограми» [4].

На думку вченого, професійно важливі якості виявляються в ролі тих внутрішніх психологічних характеристик суб'єкта, у яких відображаються зовнішні специфічні впливи факторів конкретного трудового процесу, що виступають у формі професійних вимог до особистості. Значення професійно важливих якостей в успішності освоєння та реалізації фахової діяльності визначається тим, що в них проявляються всі основні характеристики структури особистості, що визначають психологічні особливості системи діяльності: мотиваційно-потребувальні, когнітивні, психомоторні, емоційно-вольові та ін. Професійно важливі якості є соціально зумовленими, формуються поступово, розвиваються на основі здібностей і забезпечують результативність та ефективність діяльності. Оскільки в якості суб'єкта діяльності можуть об'єднуватись різні здібності, то цілком доречним буде вживання цих понять у контексті професійно важливих якостей.

Комплекс професійних та особистісних якостей формує зразок поведінки яка обумовлюється в ціннісній орієнтації фахівця. Такий складний психологічний феномен характеризує спрямованість і зміст активності фахівця та визначає загальний підхід до навколишньої дійсності, поведінку й вчинки особистості.

За твердженням А. Макаренка ціннісні орієнтири відбивають стійку усвідомлену сукупність ставлень людини до праці, до суспільства, до інших людей і до самої себе, що виявляється через систему установок і мотивів, цілей і цінностей, якими особистість керується у своїй діяльності. Ця людина має бути, на його думку, активним організатором, наполегливою і загартованою, вміти володіти собою і впливати на інших. Вона повинна бути щасливою, веселою і любити життя. І такою вона має бути не тільки в майбутньому, але й кожного свого сьогоденного дня [7].

Відповідно до ціннісних орієнтацій сформованих у спеціаліста дошкільної освіти виокремлюються такі педагогічні позиції:

– об'єктивна позиція вихователя – зосередженість на об'єкті своєї діяльності. Вихователь не «бачить» власної діяльності, будучи зайнятим безпосереднім процесом її здійснення. Цінності декларуються, проте не переводяться в цілі діяльності);

– задачна позиція вихователя – розгляд виховної діяльності як комплексу об'єктивних, зовнішніх умов досягнення поставленої виховної цілі. Ця установка вироблена у вихователя на вирішення навчально-пізнавальних завдань. При цьому цінності власної виховної діяльності педагог реалізує доти, доки вони не протирічають способу (технології, методиці) діяльності);

– проблемна позиція вихователя – спеціаліст є суб'єктом, який активно шукає і конструює засоби реалізації цінностей виховання людини. Одночасно він є суб'єктом професійного саморозвитку, котрий шукає та конструює засоби професійної самореалізації. Для фахівця з таким рівнем професійної свідомості характерне «вміння вчитися». Саме цей рівень повністю відповідає особистісно-професійній позиції фахівця дошкільної освіти як вихователя [9].

Особистісна стратегія фахівця дошкільної освіти включає в себе єдність професійних функцій вихователя дошкільного закладу, серед яких виокремлюють:

1. Гностично-дослідницьку, яка має на меті вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей; збір і аналіз фактів їхньої поведінки, встановлення причин і наслідків учинків вихованців; проектування розвитку особистості кожної дитини і дитячого колективу загалом; засвоєння передового досвіду, нових педагогічних технологій.

2. Виховну, що реалізується в розробленні та здійсненні змісту виховання і навчання, відборі нових форм і методів щодо формування у дитини ставлення до природи, навколишнього світу, інших людей і себе, інтересу та культури пізнання.

3. Конструкторсько-організаційну, яка спрямована на організацію педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі; використання нових форм, які забезпечують ефективний розвиток дітей; моделювання і керівництво різними видами їхньої діяльності; педагогічне управління їхньою поведінкою й активністю.

4. Діагностичну, котра полягає у визначенні рівня розвитку дітей, стану педагогічного процесу, завдань освітньо-виховної роботи з дітьми і батьками, підсумків власної педагогічної роботи та їх відповідності вимогам часу; використанні корегуючих методик.

5. Координуючу, що забезпечує єдність роботи дошкільного навчального закладу і сім'ї щодо створення повноцінного потенціалу виховного середовища, сприятливого для становлення самостійної, творчої особистості дитини; використання педагогічно доцільних форм роботи з батьками на основі диференційованого підходу до різних типів сім'ї.

У мобільності професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти та їх особистісної реалізації нової стратегії важливими завданнями підготовки такого фахівця виступають:

– формування педагога дошкільного фаху як представника певної культури на основі засвоєння культурних здобутків людства та нації, з високим рівнем духовних надбань, світоглядними позиціями, професійними морально-етичними, оздоровчими поведінковими навичками і особистісними потребами та переконаннями у першочерговості реалізації оздоровчих завдань;

– оволодіння ним не стільки системою знань, фахових умінь і навичок, скільки уміннями їх творчо та оперативно реалізовувати у професійній діяльності задля забезпечення сприятливих передумов для збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, впровадження в систему дошкільної освіти оздоровчої парадигми;

– формування потреби у самоактуалізації, професійному самовдосконаленні та самоосвіті задля компетентного вирішення оздоровчих завдань у царині дошкільної освіти [3].

Таким чином, особистісна стратегія професійної діяльності, є комплексом цілей, які рухають особистість у творенні її життєвого простору, у самоздійсненні, низки бажаних задумів. Стратегія завжди передбачає набір певних, індивідуально обраних засобів для подолання перешкод в досягненні поставленої мети. Шляхи реалізації стратегічних задумів, цілей визначаються також вибором тактики (способів розв'язання проблем). Кожна особистість володіє власним набором різних тактичних прийомів і методів, за допомогою яких забезпечується вирішення тих чи інших завдань. У міру набуття життєвого досвіду арсенал цих методів і технік оновлюється, збагачується, вдосконалюється.

Висновки і пропозиції. В результаті теоретичного аналізу поглядів цілого ряду сучасних вчених-психологів, педагогів, можна відзначити, що особистісна стратегія професійної діяльності є важливим критерієм успішної професійної діяльності. Така стратегія є інструментом професійної діяльності, який відображає індивідуальний стиль фахівця у процесі виконання трудових задач. Особистісна стратегія діяльності опирається на властивих особистості характерологічних якостях, системі ціннісних орієнтирів, системі професійної підготовки та спрямованості, попередньому досвіді.

Отже, проведене дослідження підкреслює актуальність даного питання в умовах сьогодення та складає перспективи подальшої роботи з проведенням дослідження практичного характеру даного аспекту вивчення.

Список літератури:

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г.В. Беленька. – К.: Світлич, 2006.
2. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Навч.-метод. видання / І. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Богініч О.Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти [електронний ресурс] / О.Л. Богініч // Педагогічні видання / е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» / Архів номерів / Випуск № 1 [2008] – Режим доступу: <http://www.intellectinvest>
4. Бодров В.А. Психологія професійної пригодності: учеб. пособ. для вузов / В.А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
5. Максименко С.Д. Психологія особистості: [підручник] / С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуча. – К.:ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.

6. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект): Автореф. дис. д-ра філос. наук: 09.00.03 / В.О. Огнев'юк; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 36 с.
7. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.І. Поніманська. – К.: Академ видав, 2006. – 456 с.
8. Психологічний словник [за ред. В.І. Войтка]. – Київ: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 2001. – 216 с.
9. Развитие личностно-профессиональной позиции педагога как воспитателя: Сб. науч. трудов / Под ред. Н.Л. Селивановой, Е.И. Соколовой. – СПб., 2005. – 236 с.
10. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека / В.А. Семиченко. – К.: Миллениум, 2004. – 251 с.
11. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М.А. Холодная. – [2-е изд.]. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.
12. Shvets T.A. The theoretical ground of the pedagogical conditions for the professional training of future preschool teachers / T.A. Shvets. Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany): Auris Verlag, 2016. – № 1. – P. 134-137.

Пасечник А.А.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

ЛИЧНОСТНАЯ СТРАТЕГИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОУ

Аннотация

В статье освещены теоретический аспект изучения вопроса личностной стратегии профессиональной деятельности будущих воспитателей ДОУ; проанализованы составляющие личностной стратегии профессиональной деятельности будущих воспитателей ДОУ: профессиональные качества, система ценностных ориентиров, система профессиональной подготовки и направленности, предыдущий опыт; рассмотрено личностную стратегию профессиональной деятельности будущих воспитателей ДОУ с двух позиций – атрибуту личности и атрибуту деятельности.

Ключевые слова: стратегия, личностная стратегия, профессиональная Стратегию, личностная стратегия профессиональной деятельности.

Pasichnik A.A.

Borys Grinchenko Kyiv University

PERSONAL STRATEGY OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE CHILDREN IN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION

Summary

In the article the theoretical aspect of studying the question of the personal strategy of professional activity of future schoolchildren is presented; the components of the personal strategy of professional activity of future teachers of the pre-school educational institution are analyzed: professional qualities, system of value orientations, system of professional training and orientation, previous experience; the personal strategy of professional activity of future teachers of the pre-school educational institution from two positions – attitude of personality and attitude of activity is considered.

Keywords: strategy, personal strategy, professional senagiration, personal strategy of professional activity.